

Карпелюк Світлана Олександрівна,
курсант 1-го курсу факультету № 3 НАВС;
Науковий керівник: Лєгін Л. М., доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
факультету № 3 НАВС, кандидат юридичних
наук, доцент

СВОБОДА У ПРАВІ

Почавши дослідження свободи у праві, основним питанням постає, що ж насправді означає термін «свобода» і яка його сутність?»

Науковці розглядають свободу як можливість чинити вибір відповідно до своїх бажань, інтересів і цілей на основі знання об'єктивної дійсності. Відсутність вибору, варіантів розходження події - рівносильна відсутності свободи, неволі, рабству. Свобода є одним із проявів випадковості, керованою свободою волі (навмисність волі, усвідомлена свобода). У цьому значенні, поняття «свобода» протилежно поняттю «необхідність».

Зокрема, свобода для людини відіграє важливу роль. Кожен із нас має право на свободу віросповідання, вільно висловлювати свої погляди, і не боятися, адже наші права та свободи захищені Основним законом України. Свободу, насамперед, забезпечує нам держава. З появою держави і встановлених нею норм і правил поведінки люди почали розмірковувати про ці соціальні феномени, їх сутність і роль у суспільному житті.

Попервах ці роздуми, погляди на державу а також її вимоги щодо правил поведінки людей, ясна річ, не були самостійними знаннями, а являли собою елементи синкретичного міфологічного світогляду.

Згідно з міфологічними уявленнями наших предків, порядок, установлений на землі, розглядався ними як складова всесвітнього порядку, започаткованого Творцем. З огляду на це формувались і уявлення людей про їхнє місце у світі, взаємини з іншими людьми, права та обов'язки, державний устрій. Такий підхід до розуміння сутності держави, порядку, справедливості був характерним для більшості народів, про що свідчать перші

літературні пам'ятки країн Стародавнього Сходу, Греції, Риму, а також Київської Русі.

Багато уваги до вивчення права і свобод людини приділяли вчені Західної Європи кінця XVIII початку XIX століття, а саме І. Кант, Й.-Г. Фіхте, Г.-В.-Ф. Гегель.

За І. Кантом сфера права - є діяльність і вчинки людини, а сферою моралі - внутрішній світ людини. Право мусить забезпечувати соціальний простір для моральності, в якому змогла б вільно реалізовуватися свобода індивіда. Людина сама собі господар, визначає собі мету і відповідно до неї - свою поведінку. Але, як зазначав філософ, багато людей використовують свободу й поза межами «категоричного імперативу», що призводить до свавілля. Для обмеження свавілля існує право. І. Кант дав визначення права, зокрема, як сукупність умов, за допомогою яких свавілля однієї особи збігається зі свавіллям іншої з позиції загального закону свободи [1].

Державно-правове вчення І. Канта було пронизане миротворчими ідеями. Він категорично висловлювався проти застосування сили у вирішенні міждержавних відносин, пропонував керуватися нормами права і здорового глузду.

В основі вчення Йогана-Готліба Фіхте лежить суб'єктивний ідеалізм. Мислитель уважав, що об'єктивна дісність не існує поза межами свідомості людини. Необхідність у правових наставах диктується самосвідомістю, а право виводиться з «чистих форм розуму». Базою є взаємне визнання індивідами особистої свободи кожного з них. У межах загальної свободи кожен індивід прагне реалізувати особисту свободу; щоб його устремління не виходили за межі загальної свободи, узгоджувалися з нею, необхідна правова спільність людей, основою якої повинен бути правовий закон [1].

Також, свобода і право призводили до серйозних дискусій між вченими у сфері філософії. Право є об'єктом вивчення переважно юридичної науки і розумінню права і юриспруденції присвячено безліч досліджень, то вивчення свободи в різній її інтерпретації разом з юристами займаються й представники багатьох інших наук. Вказана обставина зумовлює й виникнення різних питань взаємодії свободи з таким складним явищем, як право. Термін «свобода» досить широко використовується у

позитивному праві, тобто спеціально-юридичному значенні [2]. Філософське розуміння свободи також є неоднозначним, що пояснюється тим, що і в науці, і в житті поняття «свобода» вживається дуже широко відносно багатьох явищ і процесів дійсності. Свобода як здатність і можливість людини діяти відповідно до своїх потреб, інтересів і цілей, є, не властивістю, а субстанцією людини.

Отже, свобода у праві - це, насамперед, право вибору людини тієї чи іншої дії, вільне волевиявлення та правова законність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень / Ф.П. Шульженко, Т.Г. Андрусяк - К. : Юрінком Інтер, 1999. - 304 с.
2. Дзьобань О.П., Мелякова Ю. В. Феномен свободи в онтогенетичному й філогенетичному контекстах // О.П. Дзьобань, Ю. В. Мелякова // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Філософія. - Харків: НТУ «ХПІ». - 2008. - №11. - С. 9-15.